

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
(ASEAN Economic Community – AEC)

1. นโยบายและเป้าประสงค์

1.1 รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับอาเซียนในลำดับต้นๆ ในฐานะมิตรประเทศที่มีความใกล้ชิดกับไทยมากที่สุด ไม่ว่าในด้านภูมิศาสตร์ ความใกล้เคียงกันด้านสังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งมีมายาวนาน และเหนียวแน่นที่สุด

1.2 เป้าหมายในการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวที่แข็งแกร่ง และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาในภูมิภาค รวมทั้งไทยด้วย

1.3 จากเดิมที่อาเซียนเป็นคู่ค้าอันดับ 4 ของไทยในปี 2536 ผลจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ผ่านมามีผลทำให้อาเซียนกลายเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของไทยตั้งแต่ปี 2551 ปัจจุบัน อาเซียนยังเป็นตลาดส่งออกสำคัญอันดับหนึ่งของไทย นำหน้าตลาดเดิมอย่างสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น และยังมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง สถิติมูลค่าการค้ารวมล่าสุดระหว่างไทยและอาเซียนในปี 2556 และ 2557 อยู่ที่ประมาณ 1 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯ¹ ต่อปี โดยไทยยังคงได้ดุลการค้ากับอาเซียน

1.4 ในการประชุมสุดยอดอาเซียนเมื่อเดือนตุลาคม 2546 ที่บาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ต่อมา ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อเดือนมกราคม 2550 ที่เมืองเซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้บรรลุผลจากเดิมที่กำหนดไว้ใน ปี 2563 (ค.ศ. 2020) เป็นปี 2558 (ค.ศ. 2015) โดยในส่วนของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจต่างๆ ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015)

1.5 กรมอาเซียนทำหน้าที่เป็นสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ (National ASEAN Secretariat) โดยเป็นไปตามข้อบทที่ 13 ของกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งกำหนดให้แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติเพื่อช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้ 3 เสาหลักไปในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ ประเทศไทยได้จัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนแห่งชาติ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นประธาน และมีกระทรวงพาณิชย์เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบเสาเศรษฐกิจ

1.6 ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำยุทธศาสตร์ประเทศไทยในภาพรวม ซึ่งให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและการใช้โอกาสจากการเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 อีกด้วย

2. ข้อตกลงและพันธกรณีในการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.1 อาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) เป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) AEC Blueprint ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ซึ่งอ้างอิงมาจากเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 (Bali Concord II) ได้แก่ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว โดยให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการรวมกลุ่มสาขาความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญของอาเซียนให้เป็นรูปธรรม (2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

¹ ข้อมูลจากสถิติการค้าระหว่างไทยกับอาเซียน กระทรวงพาณิชย์ (มิถุนายน 2558)

เช่น กรอบนโยบายการแข่งขันของอาเซียน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน) (3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกและลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและสมาชิกใหม่ของอาเซียน เช่น การสนับสนุนการพัฒนา SMEs และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น ความคิดริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) เพื่อลดช่องว่างด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีของอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่าง ๆ รวมทั้งการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก

2.2 กลไกหลักในการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้แก่ การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านเศรษฐกิจอาเซียน (Senior Economic Officials' Meeting - SEOM) และการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Ministers' Meeting - AEM) และเพื่อให้การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ ประเทศสมาชิกอาเซียนรวมทั้งประเทศไทยมีพันธกิจต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะการดำเนินงานให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน ซึ่งมีความตกลงสำคัญ 3 ฉบับ ที่ขับเคลื่อนในเรื่องนี้ คือ

2.2.1 ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement – ATIGA) กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนลดภาษีสินค้าในบัญชีลดภาษีให้ครบถ้วนภายในปี 2553 และใช้มาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากรได้เฉพาะเรื่องที่ยังเป็น โดยกำหนดให้ลดภาษีสินค้าทุกรายการเหลือร้อยละ 0 ยกเว้นสินค้าอ่อนไหวและสินค้าอ่อนไหวสูง ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ และตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2558 สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียนใหม่ 4 ประเทศ (CLMV) ในส่วนของไทย กาแฟมันฝรั่ง มะพร้าวแห้ง และไม่ตัดดอก อยู่ในบัญชีสินค้าอ่อนไหวซึ่งลดภาษีเหลือร้อยละ 5 ทั้งนี้ ยังมีเรื่องเกี่ยวกับมาตรการกีดกันที่มีใช้ภาษี (Non-Tariff Measures – NTMs) ที่อาเซียนกำลังเร่งดำเนินการ

2.2.2 กรอบความตกลงว่าด้วยการค้าบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Service – AFAS) กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนทยอยเปิดตลาดบริการ ซึ่งตาม AEC Blueprint กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเปิดตลาดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นสามารถถือหุ้นได้ถึงร้อยละ 70 ยกเว้นสาขาที่อ่อนไหว ปัจจุบัน นักลงทุนอาเซียนถือหุ้นได้ร้อยละ 70 ในสาขา e-ASEAN (ICT) สาขาสุขภาพ สาขาท่องเที่ยว และสาขาการบิน ซึ่งทั้ง 4 สาขาถือเป็นสาขาบริการเร่งรัด (Priority Integration Sector: PIS) สำหรับสถานะล่าสุดประเทศสมาชิกอาเซียน (ยกเว้นฟิลิปปินส์) ได้ลงนามข้อผูกพันชุดที่ 9 ภายใต้ความตกลงว่าด้วยการบริการของอาเซียน (AFAS) แล้ว โดยอยู่ระหว่างการจัดทำข้อผูกพันชุดที่ 10 ซึ่งมีเป้าหมายให้แล้วเสร็จภายในปี 2558

2.2.3 จัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมคุณสมบัติวิชาชีพ (Mutual Recognition Agreement – MRA) โดยปัจจุบันอาเซียนได้ลงนาม MRA ของคุณสมบัตินักวิชาชีพแล้ว 7 สาขา คือ ทันตแพทย์ แพทย์ วิศวกร สถาปนิก นักบัญชี ช่างสำรวจ พยาบาล และ 1 กลุ่มวิชาชีพ (เน้นในมิติความร่วมมือ) ได้แก่ การท่องเที่ยว โดยในส่วนบุคลากรวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว ประเทศสมาชิกอาเซียนได้จัดทำ ASEAN Common Competency Standards for Tourism Professionals (ACCSTP) ซึ่งเป็นกรอบสมรรถนะมาตรฐานของบุคลากรที่ประกอบวิชาชีพท่องเที่ยว ประกอบด้วยสมรรถนะร่วมสำหรับทุกกลุ่มสาขา (Common Core Competencies) และสมรรถนะด้านวิชาชีพ (Functional Competencies) โดย MRA บุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวอาเซียนครอบคลุมตำแหน่งงาน 32 ตำแหน่ง (ไม่รวมมัคคุเทศก์ ซึ่งเป็นอาชีพสงวนของไทย) ใน 2 สาขา คือ สาขาธุรกิจโรงแรม (Hotel Services) ประกอบด้วยแผนกต้อนรับ (Front Office) แผนกแม่บ้าน (Housekeeping) แผนกอาหาร (Food Production) แผนกอาหารและเครื่องดื่ม (Food and Beverage Service) และสาขาธุรกิจนำเที่ยว (Travel Services) ในแผนกตัวแทนท่องเที่ยว (Travel Agencies) และบริษัททัวร์ (Tour Operation)

2.2.4 ความตกลงว่าด้วยการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement - ACIA) กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเปิดเสรีและให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติในสาขาที่ตกลงกัน 5 ประเภท คือ เกษตร ป่าไม้ ประมง เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการผลิต รวมทั้งให้ความคุ้มครอง การส่งเสริม และการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุนแก่ประเทศสมาชิกอื่นใน 5 สาขาที่กล่าวมาข้างต้นด้วย ปัจจุบัน ความตกลงด้านการลงทุนของอาเซียน (ACIA) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 28 มีนาคม 2556 โดยยังสามารถแก้ไขรายการข้อสงวนได้ภายใน 12 เดือน นับจากวันที่ ACIA มีผลบังคับใช้

2.3 สรุปได้ว่า อาเซียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเปิดเสรีด้านการค้าสินค้าได้อย่างน่าพอใจ นับจาก AFTA ซึ่งถือเป็นช่วงแรกสำหรับพัฒนาการของ AEC จนถึงปัจจุบัน และภายในสิ้นปี 2558 อาเซียนกำลังเร่งสานต่อการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี รวมถึงการปรับกฎระเบียบให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์

กองเศรษฐกิจ
กรมอาเซียน
มิถุนายน 2558